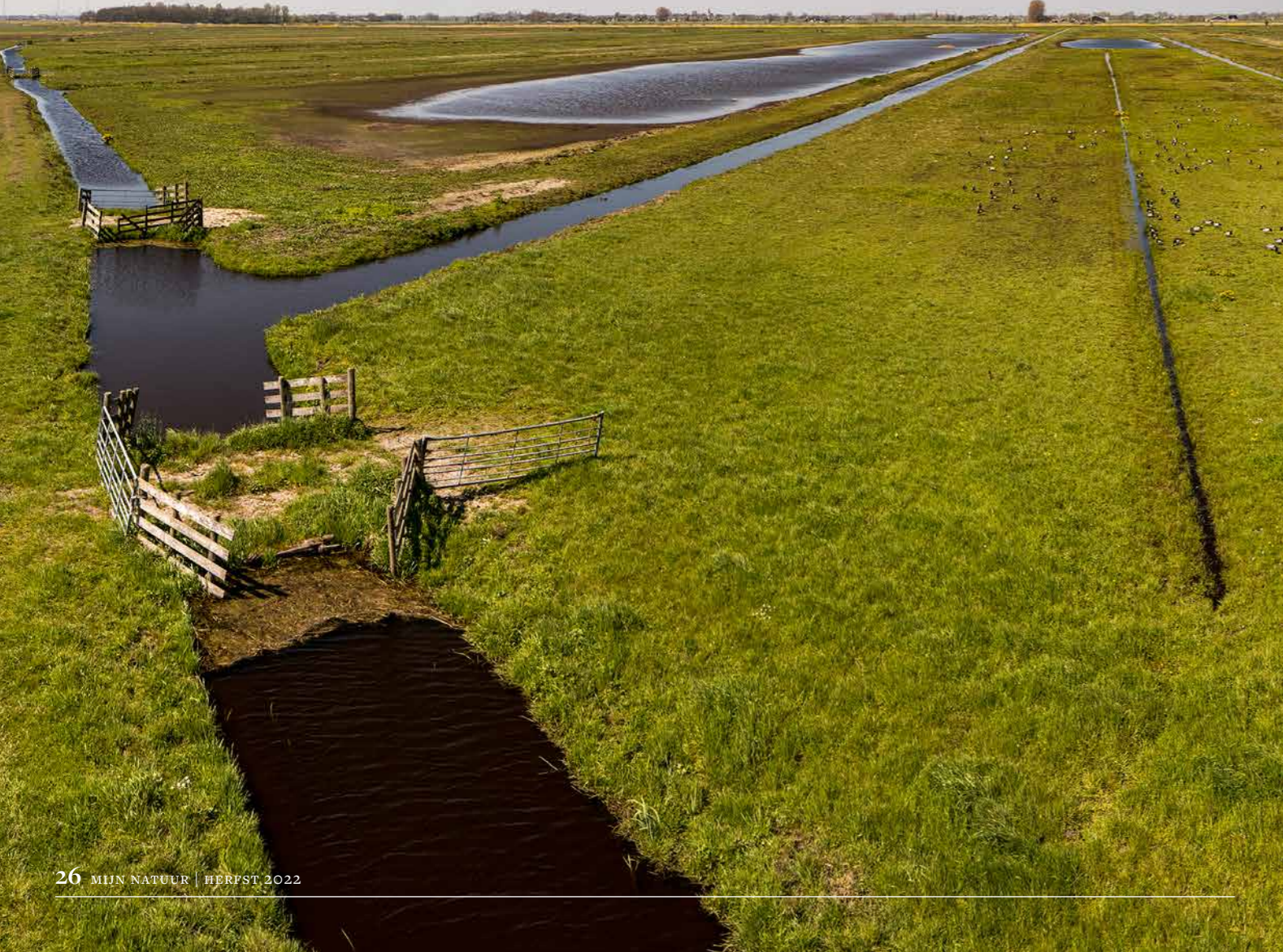


Veenlandschap verandert flink als waterpeil omhoog gaat



De 220.000 hectare drooggelegd veen in Nederland kunnen er in de toekomst totaal anders uitzien met kruidenrijke graslanden, rietvelden, lisdodde, wilgen, elzen, veenmos, water en moeras. Acht natuurorganisaties hebben een visie opgesteld die moet bijdragen aan een nieuw veenweidebeleid. Dan gaat het om het verhogen van het waterpeil en het beter vasthouden van water om klimaat- en milieudoelen te halen.

De uitzonderlijk droge zomer zorgt ervoor dat het veen een extra hoeveelheid CO₂ de lucht in heeft geblazen, schadelijk voor het klimaat. Hoeveel extra is nog niet duidelijk. In een gemiddeld jaar ontsnapt er 4,7 miljoen megaton CO₂ uit veen door oxidatie, 2 tot 3 procent van de totale landelijke uitstoot.

Inklinking en verzilting

Bovendien is de veenbodem, die jaarlijks al met ongeveer een centimeter inklinkt, door de droogte nog meer gedaald. Een grove schatting komt neer op 0,7 centimeter extra of zelfs meer. Ook heeft zout water in de ondergrond meer kans gehad om veengebieden in met name het westelijke veenweidegebied te verzilten.

Waterbeheer cruciaal

Er is op papier een oplossing om het inklinken, de verzilting en de CO₂-uitstoot tot staan te brengen. Waterbeheer is daarbij cruciaal. Houd je het waterpeil vanaf de winterperiode zo lang en zoveel mogelijk vast (via peilbeheer of waterberging), dan gebeurt er niks nadeligs meer. Sterker nog, het klimaat, de bodem (verzakking) en de natuur hebben er baat bij. De laatste met meer biodiversiteit en grotere aantallen. De teruggang van het aantal weidevogels bijvoorbeeld kan worden omgebogen naar groei. Doen dus, roepen de acht organisaties (Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, de Landschappen, Vogelbescherming, Wereld Natuurfonds, Waddenvereniging, de Natuur- en Milieufederaties en ARK).

Dat is makkelijker gezegd dan gedaan, want de boeren op veengrond moeten dan omschakelen. Op te nat veen kunnen ze met trekker en vee grote delen van het jaar of zelfs het hele jaar het land niet op. De natuurorganisaties vinden het logisch als boeren compensatie krijgen, maar ze hebben hiervoor geen berekening uitgevoerd. Dit is ook niet aan hen, maar aan overheden, vinden zij.

Pilots voor omschakeling

Eerder al zijn – los van de visie – enkele pilots opgezet, maar daarvan moet nog blijken wat kan en wat de financiële effecten zijn. In Friesland krijgen de melkveehouders van het project Boeren in Balans met het Veen subsidie om de veenbodem duurzaam in balans te krijgen. Het project 'Vooruit Boeren op water en veen' in Overijssel wil inzicht krijgen in de gevolgen van vernatting, met name voor de weidevogels. Daarbij wordt ook gekeken hoe hoog de financiële compensatie moet zijn. In de westelijke veenweiden kijkt de Proeftuin Veenweiden naar klimaat-slim boeren op veen. Bij Valuta voor veen kunnen boeren koolstofcertificaten krijgen

een onvervangbare waarde hebben, maar ook omdat ze grote potentie hebben als natuurlijke klimaatbuffers.' Dat bufferen kan in 'goed ontwikkelde veengebieden' waar kansen liggen om nieuw veen te maken. Natuurgebieden komen dan bijna of helemaal onder water te staan. In sommige gebieden betekent het dat de omringende gronden ook flink moeten vernatten, zodat het water in het natuurgebied op peil blijft. Het betekent vrijwel zeker dat het landgebruik van die omringende gronden verandert naar minder intensief en natuurinclusief.

Veenmos vormt veen

In het natte natuurgebied zorgt het plantje veenmos voor nieuwe aanwas. Een kwestie van veenmos weer laten groeien. Het veenmos zuigt zich vol water, groeit als kool en verteerde plantenresten vormen het veen. Er zijn al een paar pilots waar dat gelukt is. In het Ilperveld bij Amsterdam is op een klein perceel in 3,5 jaar acht tot tien centimeter veen ontstaan. Bij dat proces komt weliswaar methaan vrij maar de winst via opslag van koolstof is aanzienlijk groter. Dat rendement is zelfs hoger dan bij de aanplant van bomen op een vergelijkbaar groot perceel.



Extensieve vormen van landgebruik bij boer Arie van Oosterom, Woerdense Verlaat

als ze hun land vernatten, zodat water wordt opgeslagen en de bodemdaling wordt geremd. Ook de Rabobank kijkt naar verdienmodellen met natter veen, bijvoorbeeld met het project Kaas en Bodemdaling.

Natuurlijke klimaatbuffers

De natuurorganisaties betogen in de visie (te vinden via www.klimaatbuffers.nl) dat het veen behouden moet blijven. 'Niet alleen omdat veengebieden ecologisch

Kruidenrijk grasland

Grote vraag is of de landbouw in veengebieden intact kan blijven en in welke vorm. In het rapport worden drie sporen voor de toekomst omschreven. De eerste betreft verhoging van het grondwaterpeil maar niet tot boven het maaiveld. In combinatie met ander beheer kan dat leiden tot vochtig natte, kruidenrijke graslanden. Hoe hoger het grondwaterpeil en hoe natuurinclusiever het beheer, hoe

diverser de kruiden. Van Engels raaisgras bij een grondwaterpeil van 90 cm onder het maaiveld gaat het in stappen met 10 tot 20 centimeter naar andere graslandtypen. Uiteindelijk ontstaat dan nat soortenrijk grasland en schraalland met dotterbloemen, grote ratelaar, echte koekoeksbloem, moerasviooltje en zeggensoorten. De teruggang in landbouwproductie zou in dat geval vergoed moeten worden.

Nieuwe natte teelten

Gaat de grondwaterstand naar boven het maaiveld, dan is dat optimaal voor het tegengaan van de CO₂-uitstoot en de bodemdaling. Een nieuw verdienmodel lonkt voor boeren in de vorm van natte teelten. De visie spreekt van lisdodden, riet, cranberries, kroosvarens, miscanthus of mattenbies. Vooral lisdodden zijn daarbij kansrijk, enerzijds omdat ze het water zuiveren, anderzijds omdat de poreuze stengels aantrekkelijk zijn als isolatiemateriaal voor de bouwsector. De natte teelt voor het beschermen van het veen heeft ook een aparte naam: paludicultuur (palus is latijn voor moeras).

Terug naar het moeras

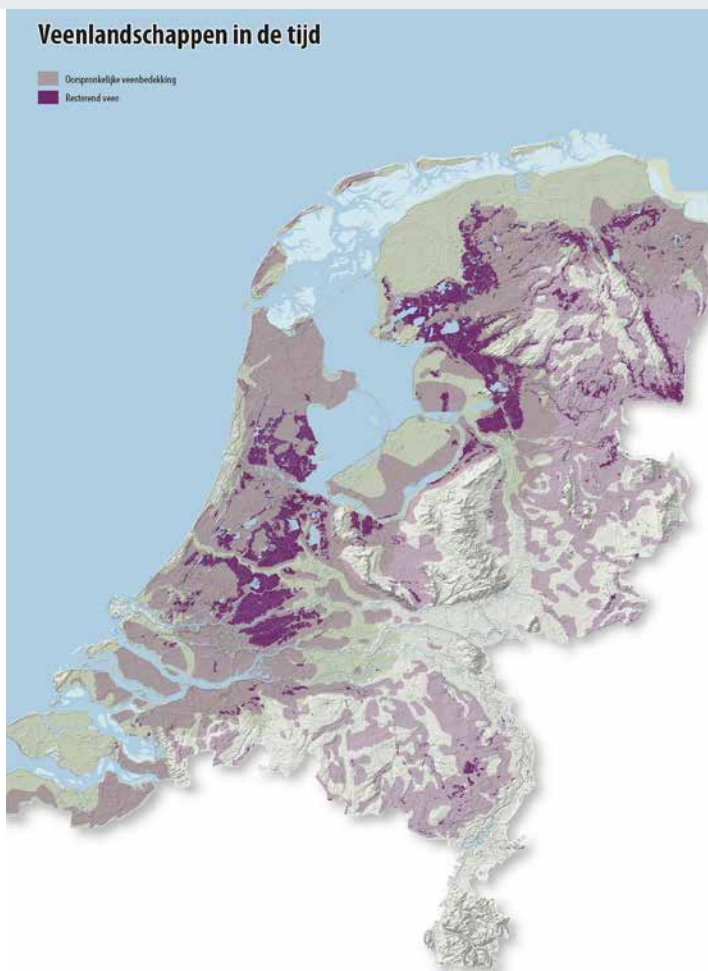
Het derde spoor is het vormen van nieuw veen via inrichtingsmaatregelen en vervangen door veenmossen. Dat gaat volgens de visie vooral gebeuren in de huidige natuurgebieden. Dat leidt tot een ander landschap en andere natuur. Het moeras en trilvenen keren terug. Nederland wordt weer een beetje zoals het er in het begin van de middeleeuwen uitzag, nat en ondoordringbaar.

TEKST: HANS SIEMES
FOTO'S: HANS PETER FÖLLMI,
STAATSBOSBEHEER

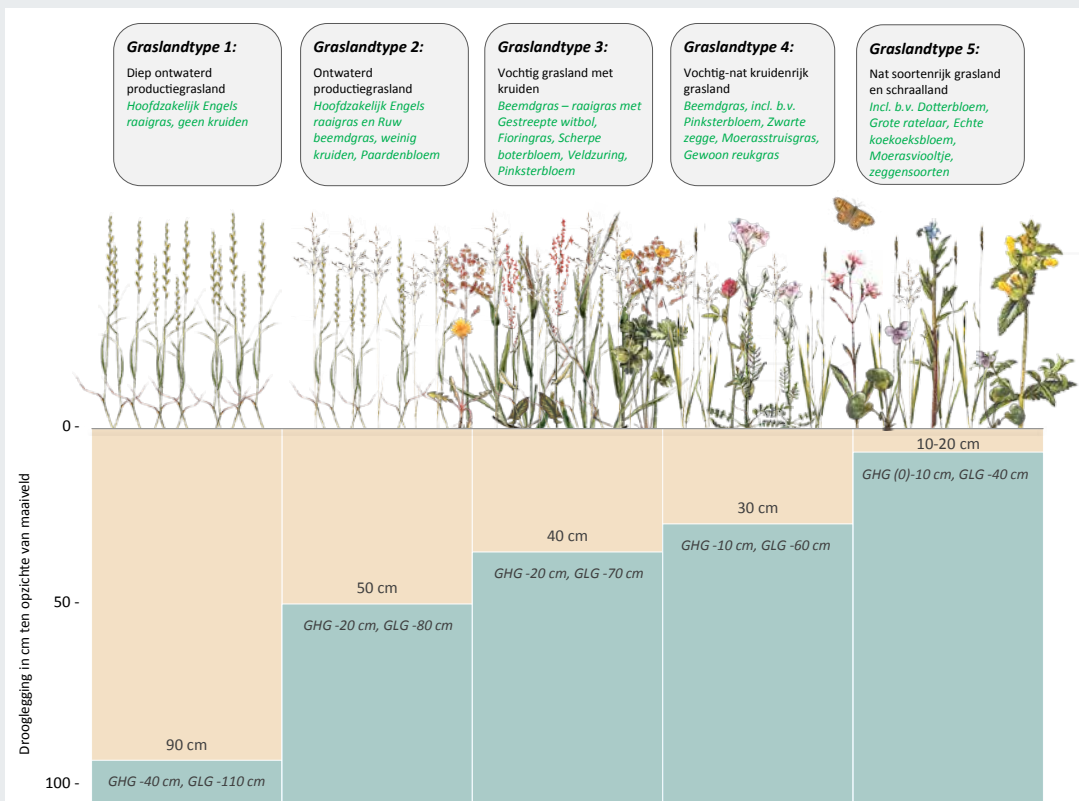
Bron: 'Visie klimaatbestendige veenlandschappen' – Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek + Bureau Peter de Ruyter landschapsarchitectuur i.s.m. Atelier des Hollants.

NEDERLAND OOI MOERASLAND

Nederland bestond ruim 1.000 jaar geleden voor meer dan de helft uit moeras en hoogveen. Dat veen is afgegraven voor turf als brandstof, drooggemalen als grasland of gedraineerd. Lag het oorspronkelijk hoog in het landschap tot wel 2,5 of 3 meter boven zeeniveau, door inklinken is het veen nu juist laag gelegen, in sommige gebieden tot wel 2,5 meter onder zeeniveau. Vooral in het westen heeft men last van verzilting. Stijging van de zeespiegel en langdurige droogte verergeren dat proces. Al met al hebben we nog 220.000 hectare aan laagveen; in Friesland bij de meren en onder Leeuwarden, onder Groningen bij het Zuidlaardermeer, in de kop van Overijssel en Zuid-Friesland, de brakwatervenen boven Amsterdam, de westelijke venen met de Nieuwkoopse plassen, Alblasserwaard en Krimpenerwaard, en het Vechtplassengebied met de Loosdrechtse plassen. Daarnaast liggen



er versnipperd over Nederland kleinere laagveengebieden. Hoogveen (veen dat boven het waterpeil ligt en door regen nat wordt gehouden) komt nog maar op enkele plaatsen voor.



Een stappenschema voor de ontwikkeling van natte, kruidenrijke graslanden vanuit productiegrasland in het veenweidegebied.